

Ontdek de schatkamer van Tongeren

EERSTE LUIK VAN

TESEUM ONTHULD

In Tongeren wordt tijdens dit jaar van de zevenjaarlijkse Kroningsfeesten de vernieuwde schatkamer van de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek officieel geopend, het eerste deel van het tweeluijk van het Teseum. In 2018 opent het andere luijk, de archeologische museumsite.

MONSTRANS De 't' in Teseum staat voor Tongeren, thesaurus (kerkschat) en terra (ondergrond). Met het Teseum wordt een van de oudste religieuze sites van de Lage Landen ontsloten, en de oudste stad van ons land had al het Gallo-Romeins Museum.

De site is ontworpen door architectenbureau Michel Janssen en het ontwerpbureau Bailleul, in nauwe samenwerking met de stad Tongeren en kerkfabriek Onze-Lieve-Vrouw Geboorte Basiliek. De stad zal het Teseum uitbaten.

De kerkschatten, vroeger ondergebracht in de kapittelzaal, kregen extra ruimte boven deze zaal en boven de romaanse klooster- of pandgang die de binnenhof omsluit. Het kapittelgebouw is een restant van het monasterium van Tongeren, dat gerund werd door kanunniken die behalve het beheer van de kapittelkerk ook allerlei bestuurlijke en sociale taken hadden. Onder andere abdijen, boerderijen en een muziekcentrum hingen van het kapittel af.

De kapittelzaal, met haar indrukwekkende gebinte, is nu de gemeenschappelijke inkom van de archeologische museumsite en de schatkamer. Een zilveren monstrans waarop de tien bisschoppen van Tongeren de heilige hostie omringen is alvast een blikvanger. Onderin de romaanse toren zijn drie topstukken te zien. Het romaanse houten hoofd is afkomstig van een ooit meer dan levensgroot kruisbeeld dat in de basiliek als mirakelbeeld werd vereerd. De oudste Tongerse kerkschat is het ivoren reliëf uit de zesde eeuw. Het luikje met de beeltenis van de Heilige Paulus is een deel van een diptiek. Het andere deel, met de Heilige Petrus, wordt bewaard in de Brusselse Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMKG). De diptiek werd tijdens verbouwingswerken van onder de vloer van de romaanse toren opgegraven. De vindplaats van de verfijnde Merovingische

De torenmonstrans met tien bisschoppen van Tongeren is een blikvanger

gesp met goud en edelstenen, ook uit de zesde eeuw, is prozaïscher: hij werd per toeval ontdekt bovenop een kast in de sacristie.

LEVENSvatbaar Door voor een laag plafondgewelf te kiezen krijgt de eigenlijke 'schatkamer' een hoge ontdekkingsfactor. En zoals schatten behoren te doen: ze blinken. Er zijn evangelieboeken met een zilveren of ivoren omslag, fluwelen liturgische gewaden met borduursel in zijde- en gouddraad, relikhouders in alle mogelijke vormen en relikbeursjes in eeuwenoud textiel.

Het aanzien van een kerk kon behoorlijk stijgen door de aanwezigheid van heiligenresten of voorwerpen die met hen in aanraking zouden geweest zijn. De relikhouder met de sluier van Maria heeft nog een pre-Eyckiaanse schildering.

Bij de reeks van veertien zilveren heiligenbeelden uit twee periodes (1400 en 1535) tonen glazen cilinders de stoffelijke resten. Een beetje macaber, tot we de fijne gezichten van de figuren opmerken, waardoor er ook weer een gemoedelijkheid van uitgaat. Een ervan stelt de Heilige Jacobus van Compostela voor, want de relikwieën van Tongeren waren een etappe op de historische pelgrimsroute.

Tijdens de Kroningsprocessie gaat nog steeds een vijfde van de 250 objecten uit de collectie de straat langs. Dat in de week van 3 tot en met 10 juli 2016 het museum dus stukken zal missen, bewijst zijn levensvatbaarheid. De grootste processie van ons land kreeg haar naam toen de Kerk toestond om Maria te kronen. Vandaag mobiliseren de Kroningsfeesten nog ongeveer een op tien Tongenaren voor de zeven jaar durende voorbereiding ervan.

In de Londense British Library wordt een toningsformulier van de Heiligdomsvaart uit 1516 bewaard. Een uitvergroting van dit souvenir voor de pelgrims is in het Teseum te zien en maakt de rijkdom van de Tongerse kerkschat duidelijk. Van de negentien objecten die erop vermeld staan, zijn er na vijf eeuwen nog zeventien in het Teseum aanwezig.

MUZEIKBOX Nog voor Brugge, Antwerpen of Mechelen fuore maakten, was Tongeren al een belangrijk centrum met onder andere een Collegium Musicum. Het kapittel in Tongeren ontstond in de vroege middeleeuwen toen ook de Gregoriaanse muziek haar structuur kreeg. Tongeren bezit zo tal van muziekwerken, Gregoriaanse, maar ook polyfonische muziek, die vanaf de dertiende eeuw vanuit Vlaanderen Europa veroverde.

De traditie van de orgelmuziek in de basiliek heeft onrechtstreeks zelfs geleid tot de archeologische site die in 2018 zal

De Tongerse kerkschat bevat een groot aantal relikken

ontsloten worden. De kerkfabriek wilde haar monumentale Le Picard-orgel laten restaureren. Dat mocht van Monumenten & Landschappen enkel als er vloerverwarming in de kerk zou gelegd worden. Daar kwamen dan weer archeologen bij kijken. Tijdens het archeologisch onderzoek, dat van 1999 tot 2008 duurde, werden sporen teruggevonden van twee luxueuze Romeinse stadswoningen en zeven kerken. Een ervan dateert uit de vierde eeuw, toen Tongeren nog een Romeinse stad was, en is meteen de oudst gekende kerk van de Lage Landen. Van de Romeinse woningen zullen de bezoekers nog het hypocaustum - de vloerverwarming - kunnen zien en restanten van een beschilderde muur van bijna zes meter hoog met veel figuratieve elementen. In de muziekbox zijn oude partituren te horen die onder impuls van Alamire Foundation weer werden ingezongen, terwijl de noten ook visueel voorbij trekken. Iedereen krijgt een iPod multimediasgids mee, een audiosgids die ook als tablet kan gebruikt worden. Als er een iPod

R U
G E

MUSEA
BRUGGE

LAATSTE WEKEN!

Museum Catharijneconvent Utrecht

DE HEKSEN VAN BRUEGEL

EXHIBITION | 25.02 > 26.06.2016 | Sint-Janshospitaal | Mariastraat 38, 8000 Brugge

De heks zoals je die nu kent, met pruttelende kookpot, bezem en zwarte kat, werd 450 jaar geleden bedacht door Pieter Bruegel de Oude. Er waren maar twee prenten nodig - allebei van uitmuntende artistieke kwaliteit - om voor eens en altijd het Bruegeliaanse heksbeeld in Europa te introduceren. Ontdek die allereerste prenten en kom meer te weten over hoe de heksen-

vervolgung verliep, over de vermeende krachten van heksen en alle gebruiken over toverij in Brugge en de Nederlanden. De heksen en hun wereld presenteren zich op één van de meest authentieke plekken die Brugge rijk is: de middeleeuwse zolder van het Sint-Janshospitaal. Van daaruit nemen ze je mee de stad in, door nacht en mist over de Brugse daken...

bij komt kijken, willen kinderen misschien nog een keertje misdienaar worden, want in die hoedanigheid kunnen ze allerlei opdrachten uitvoeren. Jongeren kunnen met selfies ook hun eigen moodboard (beeldcollage) creëren.

KANUNNIKEN De ontdekkingstocht gaat verder in de Sint-Annakapel uit 1360. Door tijdens negentiende-eeuwse verbouwingswerken het plafond te verlagen bleef het bovenste gedeelte van de muurschilderingen gespaard. Via de smeedijzeren draaitrap van Staf Van Dinter kunnen we ze herontdekken, onder andere een afbeelding van de kleine Jezus die in de tempel aan God wordt opgedragen, de Opdracht van Jezus.

Iedereen leert ze spellen, maar wat weten we over het leven van kanunniken? Om een antwoord op die vraag te krijgen, komen ook de bewoners van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel in beeld. Zij waren het die vanaf de negende eeuw de kerkschatten verzamelden en er vele eeuwen zorg voor droegen, tot het kapittel door de Franse Revolutie werd afgeschaft.

Hun basistaak was het goede verloop van de liturgie. We zien het *Liber Ordinarius*, een handschrift uit de vijftiende

eeuw dat een draaiboek van de liturgie is, zeldzame rococokandelaars en hun huisaltaartjes uit de jaren 1620.

In de kloostergang met de twee rijen fijne zuiltjes komen de verkoeling en de contemplatie aanwaaien die de kanunniken er zochten. De binnentuin is met zitstenen en buxusblokken heringericht om er even tot rust te komen, en met twee open plekken om die rust met originele evenementen even te verstoren.

—
AN DEVROE

INFO Teseum – Open: dinsdag t.e.m. vrijdag van 10 tot 17 uur; zaterdag, zondag, feestdagen en schoolvakanties van 10 tot 18 uur – Gesloten: maandag – Vrijthof, 3700 Tongeren – T 012 80 00 70 – **WEBSITE** www.teseum.be

OKV-BEZOEKERSGIDS Bij OKV verscheen de bezoekersgids (Nederlands, Engels en Frans) voor de basiliek en het Teseum in Tongeren. Het is een boeiende ontdekkingstocht langs de archeologische site, een rondgang in de kerk en de schatkamer, met aandacht voor de zevenjaarlijkse Kroningsfeesten. Voor bestelling: zie de binnencover van dit nummer en bijgesloten overschrijvingsformulier.